

men društva je bil, dobre spise in knjige med ljudstvom razširjati ter razširjanje slabih spisov zavirati, kot eno glavnih sredstev za doseg tega cilja pa je društveni program predvideval ustanovitev lastne tiskarne. Bil je to isti cilj, kakor so ga prav takrat zasledovali tudi izdajatelji »Slovenskega naroda« in ga kmalu nato z ustanovitvijo Skazove tiskarne tudi dosegli. Poleg tega doseči in vzdrževati v Mariboru še eno slovensko tiskarno, je bilo v takratnih razmerah nemogoče. Tako Katoliškemu tiskovnemu društvu ni preostajalo drugega, kot da se ali lastni tiskarni — vsaj zaenkrat — odreče, ali pa skuša priti do nje na ta način, da odkupi že koncesijonirano (in kmalu nato tudi dejansko ustanovljeno) Skazovo tiskarno.

Poskušalo je najprej to slednja. Že par dni po ustanovitvi društva, na drugi odborovi seji 18. aprila 1871, je Franc Kosar (takratni podpredsednik) predlagal, naj bi društvo skušalo prevzeti »tiskarnico, ktera se v Mariboru snuje, in naj z dotičnimi osebami v dogovore stopi«. Ti dogovori pa niso imeli uspeha, ker so zahteve, ki so jih stavili snovatelji tiskarne, bile previsoke. Zahtevali so skupno 20.270 gld., od česar bi bilo treba 9400 gld. plačati do dne 1. decembra 1871, vse ostalo pa v teku enega leta. S takimi vsotami pa društvo ni razpolagalo, kajti kljub razmeroma lepemu odzivu, ki ga je našlo zlasti med duhovščino, je do konca leta v najboljšem slučaju moglo računati kvečjemu na približno 2600 gld. razpoložljivega imetja. Radi istih težkoč se je namera izjalovila tudi par mesecev pozneje, ko se je na seji 27. julija 1871 še enkrat sklenilo, stopiti z lastniki tiskarne v pogajanja; tudi tokrat ni prišlo do nakupa, ker so društvena sredstva bila za to preskromna. Po teh neuspelih poskusih je Katoliško tiskovno društvo misel na lastno tiskarno zaenkrat opustilo in jo skoraj za poldrugo desetletje črtalo iz svojega programa. Pač pa svojih izdanj ni več dalo tiskati pri Janschitzu, ampak se preselilo z njimi v slovensko tiskarno.

Razni lastniki slovenske tiskarne.

Ta je med tem ponovno menjavala lastnike. Na mesto prvotne komanditne družbe je v februarju 1872 stopila delniška družba Narodna

tiskarna, ki je čel tiskarske opreme prenesta v Ljubljano preostanek pa vodila v Mariboru kot podružnico. H koncu novembra leta 1874 je to podružnico kupil profesor Janko Pajk ter jo v maju 1877 preselil v Slovensko ulico št. 2 (v hišo, v kateri se nahaja sedaj kavarna »Astoria«); a tiskarna je le slabo uspevala in končno v oktobru 1879 bila na javni dražbi prodana. Kupil jo je tiskar Janez Leon iz Celovca, ki jo je kmalu nato preselil v Strossmayerjevo ulico št. 5. Ko je v februarju 1883 Leon umrl, je podjetje prevzela njegova vdova Marija, vodil pa ga je sprva Dragotin Lorenc, a od avgusta 1883 naprej Lavoslav Kordeš.

Čprav so te pogoste izpremembe Katoliškemu tiskovnemu društvu ponovno nudile možnost, da znova poskusi z nakupom tiskarne, tega vendarle ni storilo. Niti leta 1879, ko je Pajkova tiskarna bila sodnijsko cenjena samo na 4936 gld., ugodne prilike ni izrabilo, ampak je pustilo, da je tiskarno za le malo zvišano ceno 5123 gld. kupil tujec Leon. Očividno svojega gmotnega položaja za tako nalogo še vedno ni smatralo za dovolj trdnega.

Boj za lastno tiskarno.

Da je kljub temu končno vendarle začelo misliti na ustanovitev lastne tiskarne, za to so zunanji povod dale razmere, ki so nastale v Leonovi tiskarni po lastnikovi smrti, ko je podjetje vodil Kordeš. Že na odborovi seji Katoliškega tiskovnega društva 5. decembra leta 1883 so se pojavile pritožbe, da je tiskarna postala draga, obenem pa da je tudi slabo urejena in osebje v njej nezanesljivo; kot rešitev iz nevdržnih razmer je predlagal takratni predsednik društva dr. Ivan Križanič, naj bi se »Slovenski gospodar« — društveno glasilo — preselil v Ljubljano, kar pa je odbor odklonil. Pravilnejša in za bodočnost brez dvoma plodnejša je bila rešitev, ki se je zanjo odločil odbor eno leto pozneje: na seji 3. dec. 1884 je dr. Križanič poročal, da želijo nekateri narodnjaki, naj bi si Katoliško tiskovno društvo oskrbele koncesijo za lastno tiskarno, v kateri bi se tiskali »Slovenski gospodar«, »Südsteirische Post« ter »Popotnik« — in odborniki so predlog soglasno odobrili. Skoraj gotovo je na ta sklep razen želje po boljši tis-

karni vplival tudi vzgled, ki so ga dobro leto prej dali konservativni Slovenci na Kranjskem, ko so ustanovili Katoliško tiskarno v Ljubljani.

V prošnji za koncesijo, ki jo je vložilo društvo 7. januarja 1885 (podpisana sta predsednik dr. Ivan Križanič in blagajnik dr. Ivan Mlakar), se v utemeljitev navaja sledeče: Zadnje čase so se v tiskarni Leonove vdove, v kateri se tiska društveno glasilo, pojavile razne pomanjkljivosti, radi katerih je društvu — prav tako pa tudi drugemu občinstvu s sorodnimi tendencami — popolnoma nemogoče, da bi se iste tiskarne posluževalo še v bodoče. Oseba, ki ji je poverjeno vodstvo, je za ta posej nesposobna; črke in stroji so skrajno obrabljeni in bilo bi jih treba v kratkem obnoviti — lastnica pa tega ne zmore. Tiskarna Janschitz, druga v Mariboru, za konservativce in Slovence ne prihaja v poštev, ker tiska za nemško liberalno stranko in je popolnoma pod njenim vplivom. Ker velja isto tudi o Rakuschevi tiskarni v Celju, Slovenci na Sp. Štajerskem nimajo druge tiskarne, ko slabo opremljeno Leonovo. Zato se je Katoliško tiskovno društvo odločilo, ustanoviti lastno tiskarno, in prosi v ta namen za koncesijo.

Mariborski mestni svet.

Prošnjo je mestni svet v Mariboru 31. januarja 1885 opremil z neobičajno ostro izjavo, ki je izrazil očite mržnje in borbe proti napredovanju slovenstva ter značilno kaže, do kakšne napetosti se je stopnjevalo v tej dobi narodno nasprotstvo v Mariboru. Kakor v podobnih slučajih, ko je šlo za slovensko tiskarno, že večkrat prej, izjavlja mestni svet tudi tokrat, da nove tiskarne v Mariboru niti najmanj ni treba, ker popolnoma zadoščata že obstoječi tiskarni (Janschitzova in Leonova), tako potrebam mesta kakor tudi okolice. Očitki Katoliškega tiskovnega društva glede nerednosti v Leonovi tiskarni po mnenju mestnega sveta sploh niso utemeljeni. Do nesoglasij s tiskarno prihaja dejansko zato, ker sili društvo v tiskarni uslužbene stavce, da fungirajo kot odgovorni uredniki »Slovenskega gospodarja«; odkar pa so ti (z »razpitiim« drjem Gregorčcem vred, ki je duša vsega podjetja!) bili parkrat kaznovani, se vsakdo bra-

Podlistek.

Januš Golec:

Vesele ure v tiskarni.

V kali udušeno gibanje.

V predvojnih letih 1906, 7, 9 ter 10 se je močno razširila abstinenčna struja iz Kranjske tudi po mestih Sp. Štajerske. V Mariboru so bili v abstinenčni tako daleč, da je obstojal pripravljalni odbor s predsednikom, tajnikom ter odborniki. Delovala je resna priprava za osnovanje močne protialkoholne organizacije.

Tajnik pripravljalnega odbora je bil najstarejši član uredništva v Cirilovi tiskarni, g. Lojze.

Urednik pri političnem tedniku in res pravi abstinent bi bil v predvojni dobi na Slovenskem Štajerskem bela vrana. Je že uredniški posel tak, da mora človek nehoče večkrat prijeti za kupico.

G. Lojze ni čutil sam potrebe, da bi bil tiščal in se urival med abstinente, pač pa njegova bolj stroga žena, kateri bi bil dobrodošel: Lojze — na-

sprotnik alkohola. Boljša polovica je vpisala svojega moža v družbo treznosti.

Pri pogledu na Lojzetov poklic je zahteval pripravljalni odbor njegovo pomaknitev na odlično — tajniško mesto.

Dobri Lojze ni bil prepričan član protialkoholne bratovščine in se je tolažil, da bo vztrajal ženi in g. predsedniku na ljubo le do ustanovnega občnega zbera, ki se je itak moral vršiti pred Novim letom.

Kronika Tiskarne sv. Cirila sicer molči o delovanju g. Lojzeta v dostojanstvu tajnika abstinenčnih pripravnikov, hrani pa ustno izročilo njegovo slovo od bratov in sester tolikanj priporočljivega treznostnega gibanja.

Ustanovni občni zbor.

Priprave za ustanovitev abstinenčne organizacije so napredovale v toliko, da je sklical gosp. predsednik ustanovni občni zbor v malo dvorano mariborskega Narodnega doma.

V predvojni dobi so imeli prvaki bivše SLS v Narodnem domu svojo posebno klubovo sobo, v kateri sta bila pogosta gosta Lojzetova stanov-

Najstarejši tehnični sodelavci v Cirilovi tiskarni.

Leo Brože.

Anton Leo Brože se je rodil 11. III. 1857 v Konjicah. Leta 1872 je stopil v tiskarno Skaza in drug, današnje tiskarno sv. Cirila, v uk, kjer je ostal do 1. 1877. Za tem je po tedajnem običaju potoval in prišel nazaj v tiskarno l. 1880. Postal je tehnični vodja tiskarne in je vršil to službo do 18. III. 1927, ko se je umaknil v zasluženo starostni odpočitek na svojo posest v Mejni ulici v Mariboru.

Boštjan Ferk.

Boštjan Ferk se je rodil 19. I. 1859 v Cirkovcah pri Pragerskem. Učno dobo za črkostavca je pričel leta